

ROMANÄS

I de vackra trakterna runt Tranås, nära Svartåns utlopp, ligger naturreservatet Romanäs på ett näs i sjön Sommen. Till detta hör också de små öarna Fårön och Romanö. Reservatet bildades för att bevara och utveckla områdets särskilda djurliv, växter och natur för framtiden. Men också för de naturvärden, som finns i trädrika lövhagar och naturskogsliknande tallbestånd utmed bergsbranterna. Och för att en så vacker plats har ett skönhetsvärde i sig.

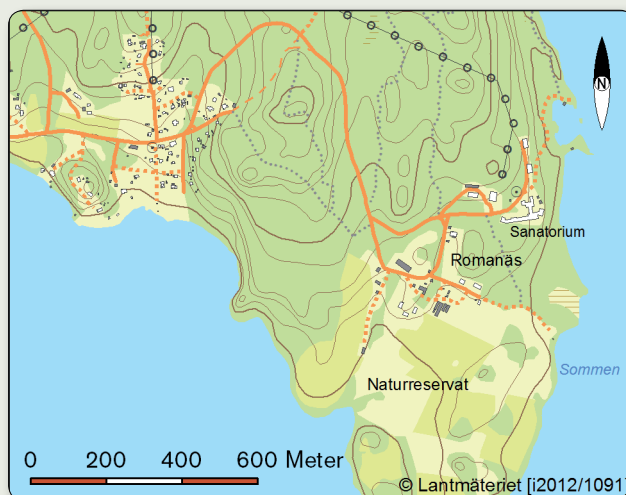
I den södra delen av naturreservatet ligger betesmarkerna, de lövklädda hagmarkerna och åkrarna där enstaka stenåldersyxor hittats vid plöjning. Det som framförallt satt sin prägel på Romanäs är dock det strandnära och öppna odlingslandskapet. Till denna miljö hör också Romanäs gård med flera byggnader där magasinet och den delvis ombyggda huvudbyggnaden är från 1800-talet. Den västra flygelbyggnaden var tidigare mangårdsbyggnad med bottenvåning troligen från 1700-talet.

Romanäs är också känt för sitt sanatorium som uppfördes 1905–07. Drivande bakom tillkomsten var lärarinnan Julia von Bahr från Göteborg. Vid sekelskiftet 1900 fanns få vårdinrättningar i Sverige för människor som drabbats av lungsjukdomen tuberkulos. Tack vare Julia von Bahrs engagemang lyckades medel samlas in till en sanatoriebyggnad. För att genomföra projektet bildades AB Sanatorievård med Julia von Bahr i styrelsen. Efter mycket letande valdes denna vackra plats vid Sommen. Anläggningen, som omfattade sanatoriebyggnad, läkarbostad, ekonomibyggnader, ligghallar med mera gestaltades i nationalromantisk stil av arkitekten Carl Westman i samarbete med von Bahr.

Till sanatoriet kom i första hand många välbeställda patienter. En av dem var författarinnan Harriet Löwenhjem, som också slutade sina dagar på Romanäs 1918. Sedan sanatorieverksamheten upphörde år 1950 har Romanäs använts som bland annat vårdhem och behandlingshem.

Arkitekten Carl Westman stod även för en hel del av sanatoriets fasta och lösa inredning. Foto Jönköpings läns museum.

SMULTRONSTÄLLE 7 I

HITTA HIT

Från Tranås: Från Storgatans norra rondell tag mot nordväst längs gamla Mjölbyvägen ca 4 km. Strax efter Sännevadet invid sjön och före Röhälla, tag höger och följ skyltar mot Romanäs, ca 2,5 km.

Koordinater:
N 6436483/E 501361
(SWEREF 99 TM) // N 58°
4' 11,34", E 15° 1' 23,04"
(WGS84)

Den omgivande tallskogen ansågs vara välgörande för de lungsjuka patienterna. Foto Jönköpings läns museum.

JÖNKÖPINGS LÄNS
MUSEUM

036-30 18 00 ▪ www.jkpglm.se

SMULTRONSTÄLLEN

Ute i landskapet finns massor att upptäcka! Läns museet presenterar här smakprov på sevärdheter i Jönköpings län med utgångspunkt i kulturmiljöer och kulturarv.

Här finns välkända kulturminnesmärken såsom Habo kyrka och domarringarna i Smålandsstenar, men också mer okända pärlor såsom flottningsslämnarna i Valån och Stengårdshults kyrka. I länet finner vi många spår efter forna tiders människor och verksamheter, allt ifrån slott- och herresäten till övergivna vägbanor och odlingsrösen i skogsmark.

Vår tanke med Smultronställen är att det ska locka till utflykter i kulturlandskapet – där finns vår historia, som tar sig olika uttryck i den fysiska miljön. Det är ett arv värt att uppleva och värna. Under rubriken Smultronställen kommer vi allteftersom fylla på med ännu fler sevärdheter, både för länsbor och långväga besökare. Ju fler som upptäcker dessa pärlor, desto större möjlighet att de bevaras för framtiden.

FAKTA

I Jönköpings län finns över 40 000 registrerade fornlämningar, 87 riksintressanta kulturmiljöer, närmare 130 byggnadsminnen, ungefär 150 kyrkor, 100-talet hembygdsgränder med samlad äldre bebyggelse, ett stort antal industrihistoriska miljöer samt två kulturresevat. Därtill finns också ett stort antal kulturmiljöer med bevarandevärd bebyggelse. En del av dessa kan man få information om via länsstyrelsens och kommunernas hemsidor. Man kan även hitta beskrivningar via de olika hembygdsföreningarnas respektive sidor.

BRA ATT VETA

Tillgängligheten till de olika smultronställena varierar. En del är välskyltade, enkelt tillgängliga och uppfyller krav på parkeringsplatser etc. Andra kräver mer av besökaren, kanske behöver man gå en längre sträcka för att nå sitt mål, ibland är det snarlig skog och väl framme möts man kanske av en trasig skylt (om det ens funnits någon). Platserna bär dock alltid på en spännande och intressant historia.

Notera också att många av de kulturhistoriska byggnaderna är privatägda och endast tillgängliga för exteriör beskådan. Respektera privat tomtmark. Många kyrkor är öppna sommartid. Under andra tider på året brukar man kunna kontakta kyrkvaktmästaren som öppnar upp.

